

З в і т

про результати науково - експериментальної роботи
вчителів-експериментаторів Авторської школи
М.П.Гузика, присвяченої розробці персоніфікованих
програм учіння відповідно до Комбінованої системи
організації навчально-виховної діяльності учнів
(2013-2018р.р.)

2019 р.

Постановка проблеми

Наукові дослідження, які проводились колективом вчителів-експериментаторів Авторської школи М. П. Гузика м. Южного Одеської області під керівництвом Гузика М.П., були присвячені розробці зразків персоніфікованих програм учіння, в яких інтегрується академічна інформація згідно державних освітніх програмам з основ наук із освітньою діяльністю, направлену на реалізацію природних ключових задатків провідного типу/виду таланту, характерного для даного учня.

Даний напрям науково-експериментальних досліджень є принципово новим серед тих інновацій, які пов'язані з ідеями дитиноцентризму та особистісно орієнтованими науковими парадигмами, що лежать в основі реформування української шкільної освіти за проектом НУШ. Тому в сучасному арсеналі дидактико-методичних матеріалів, які розроблені для шкіл і знаходяться в розпорядженні їх вчителів та учнів, подібних посібників ще не існує.

Їх створенням займаються тільки ті вчителі, які організують шкільний освітній процес у відповідності до інноваційної Комбінованої системи М. П. Гузика. Це особлива методика, яка забезпечує персоніфіковану освіту учнів, що враховує здібності, таланти, бажання, життєву місію та інші якості кожного з них в умовах планової наповненості сучасних шкільних класів і груп. В даному напрямку науково-дослідної роботи за звітний період було задіяні 68 вчителів Авторської школи М. П. Гузика і 29 педагогів експериментальної школи Всеукраїнського рівня м. Ківерці Волинської області.

Для експериментальної оцінки напрацьованих матеріалів з боку фахівців НАПН України надається систематизований зразок персоніфікованих інтегрованих програм учіння (програми «А»,

«В», «С») та коротке пояснення до них, зважаючи на їх унікальність в сучасній шкільній освіті.

Але, попередньо ми вважаємо за потрібне коротко ознайомити наших експертів з тими науковими інноваціями, які покладені в фундамент нашої дидактико-методичної системи, щоби були зрозумілими мета, зміст, технологічні чинники і кінцево результативна цінність тих зразків персоніфікованих програм учіння, які нами подаються для експериментальної оцінки.

Тема дослідження:

«Розробка персоніфікованих програм учіння, відповідно до пізнавальних можливостей, бажання, провідного типу/виду задатків природного таланту та життєвої місії конкретного учня і перевірка їх ефективності в реальному освітньому процесі.»

Цільова аудиторія:

Учні 1-11-х класів Авторської школи М. П. Гузика м. Южного Одеської області та Експериментальної школи Всеукраїнського рівня м. Ківерці Волинської області.

Об'єкт дослідження:

«Формування, реалізація та розвиток продуктивних можливостей учня в умовах його освіти за персоніфікованими інтегрованими програмами учіння, відповідно до інноваційної Комбінованої системи М.П. Гузика.»

Предмет дослідження:

«Вплив персоніфікованих інтегрованих таланторозвиваючих програм учіння на формування високопродуктивної компетентної особистості , спрямованої на повноцінне, якісне та своєчасне виконання своєї життєвої місії.»

Мета дослідження:

«Розробка нових високоефективних зразків персоніфікованих, інтегрованих програм учіння та перевірка їх ефективності в реальному освітньому процесі в школах, які працюють за Комбінованою системою М.П. Гузика з метою впровадження їх в практику Нової Української школи.»

Гіпотеза дослідження:

«Якщо академічні складові освітнього досвіду учня використовувати в якості вихідного матеріалу («інтелектуальної сировини»), а сформовані вміння учня використовувати свій провідний природний талант, як інструмент для переробки академічних знань, умінь та навичок, якими він володіє тут і тепер, в реальний інтелектуальний продукт (товар), то це призведе до ефективного усвідомлення ним свого життєвого призначення (місії), тобто безпомилкового знаходження для себе найкращого місця в житті.»

Завдання, які вирішуються в ході досліджень:

1. Обґрунтувати теоретичні і практичні підходи до створення вчителем власних персоніфікованих інтегрованих програм учіння, виходячи з реальних досягнень кожного учня в здобутті ним академічних знань, умінь та навичок (академічного досвіду), та реального рівня розвитку провідного природного таланту, націлених на виробництво ним інтелектуального товару чи інтелектуальної послуги її споживачам;

2. Розробити критерії оцінки кожної з програм «А», «В», «С» та тих завдань, з яких вони складаються, виходячи з 12-бальної системи;
3. Розробити зміст програм «А», «В», «С», виходячи з:
 - перше — системної побудови академічної складової інформації, а саме її:
 - а. Понять та термінологічних складових;
 - б. Окремих класів інформації, з яких вона складається;
 - в. Наявних зв'язків між даними класами, існуючих в даній інформаційній системі;
 - г. Завершеної цілісної системи.
 - друге — природного механізму процесу оволодіння академічною інформацією, а саме її:
 - а. Засвоєння пам'яттю;
 - б. Усвідомлення інформації, яка утримується в довготривалій пам'яті;
 - в. Засвоєння умінь та навичок використання даної інформації в традиційній шкільній практиці;
 - г. Засвоєння умінь використовувати набутий академічний досвід в творчій продуктивно-виробничій практиці, шляхом інтеграції його з виробничими можливостями провідного типу/виду природного таланту школяра;
 - д. Розроблення методичних рекомендацій щодо технології складання персоніфікованих інтегрованих програм учіння;
 - е. Розроблення типології ключових природних задатків провідного типу таланту, характерних для дітей шкільного віку, а

також рекомендацій щодо практичних дій, які є пріоритетними для кожного з них.

Розділ І.

Пояснення до суті науково-педагогічного експерименту пов'язаного з створенням дидактико-методичного супроводу навчальних занять за інноваційною персоніфікованою Комбінованою системою М. П. Гузика

Частина перша.

Природні задатки провідного таланту учня — орієнтир для складання персоніфікованих інтегрованих, таланторозвиваючих програм учіння.

За нашим переконанням кожна дитина народжується з готовими задатками відповідного типу провідного природного таланту, який за умов його правильного розвитку стає для неї надійним інструментом для досягнення найкращих результатів в її дорослому житті.

Наші наукові дослідження привели нас до висновку, що весь набір конкретних видів таланту особистості можна звести до семи наступних типів:

1. Академічний;
2. Художньо-естетичний;
3. Спортивний;
4. Ремісничий;
5. Перспективно-стратегічний;
6. Соціальний;

7. Інтуїтивний (духовий).

Коротка характеристика типів провідного природного таланту дитини

Академічний тип природних ключових задатків провідного таланту дитини — це група відповідних природних задатків (духовних, душевних, тілесних) і конкретних психофізичних механізмів, які налаштовані на найвищі сприймальні, відтворювальні, продуктивні й творчі досягнення людини у сфері академічного (предметного) навчання та відповідних наук. Залежно від типу мислення (предметного, абстрактного, змішано абстрактного-предметного), з академічного типу природних ключових задатків провідного таланту за цілеспрямованого, правильного навчання та виховання поступово визрівають конкретні види талантів у мовно-гуманітарній, суспільній та математичній галузях академічної діяльності.

Художньо-естетичний тип природних ключових задатків провідного таланту.

Всі діти мають природні задатки до сприймання музики і звуку, малювання, рухів, ритму й танцю. Понад 67% дітей виявляють так званий художньо-естетичний тип природних ключових задатків провідного таланту, який за умови своєчасного розкриття (не пізніше 6-7- річного віку дитини) та постійного його використання в повсякденному житті може диференціюватись в один із видів художньо-естетичного творчого таланту.

Згідно з галузями людської діяльності, в яких може реалізуватись такий тип задатків таланту, ми його розділити на такі чотири підтипи:

- Музичний;
- Образотворчий;
- Хореографічний;
- Театральний.

Спортивний (моторний) тип природних ключових задатків провідного таланту.

Він виявляється у здатності дитини виконувати різноманітні складні тілесні рухи та якісно контролювати їх. Цьому типу задатків природного таланту властива особливо динамічна та скоординована реакція м'язів і кмітливість розуму. Люди, які мають спортивний тип природних ключових задатків провідного таланту, можуть контролювати декілька рухів незалежних один від одного.

Цей тип задатків таланту домінує в артистів циркового мистецтва, жонглерів, спортсменів, танцюристів, мімів, тренерів з різних видів боротьби, боксу, тенісу тощо; фахівців з техніки і механіки, хірургів, збірників і ремонтників годинників та іншої тонкої техніки, винахідників механічних пристроїв і машин, виробників мініатюр та різноманітних моделей (суден, літаків, автомобілів тощо), масажистів і в багатьох інших, яких називають природними умільцями.

Ремісничий (ручний) тип природних ключових задатків провідного таланту.

Цей тип природних ключових задатків таланту мають діти «з золотими руками», тобто ті, хто від природи має здібності та

жагу до технічної ручної праці. Більшість чудес світу створили саме ті люди, які мали ремісничий таланти. Майже всі винаходи сучасного матеріального виробництва здійснили люди з цієї категорії. Попри те, що сучасні технології автоматизовані й інформатизовані, під час їх створення обов'язково використовувалась ручна праця умільців-ремісників. Відомо, що найціннішими виробами все-таки є ті, що зроблені руками талановитих майстрів.

Природні умільці — це ті діти, в яких ідеально розвинені та збалансовані м'язові функції. У них особливі властивості мають м'язові механізми накопичення, вивільнення, відновлення енергії м'язових клітин. Цей енергопотенціал у них перебуває постійно у ввімкненому режимі, а тому діти з ремісничими природними компетентностями мають чималу жагу до постійної активності тіла, мислення, емоцій, фантазування. Завдяки надлишковій енергії їхні тілесні рухи стають гармонійними, спритним і надзвичайно тонкими, а мислення — глибоким та творчим. Налаштоване м'язове відчуття руху надає відомі переваги дітям, яким властиві природні ремісничі компетентності. На відміну від інших, вони здатні:

- Більш точно запам'ятовувати та відтворювати все, що сприймають їхні органи відчуття;
- Мислити й відчувати тонко і всебічно;
- Створювати в уяві образ предмета чи явища і моделювати ним, відчувати їх аналоги;
- Матеріалізувати абстрактну інформацію у вигляді її предметних аналогів;
- Трансформувати готові технічні системи і винаходи згідно з певною технічною проблемою.

Перспективно-стратегічний тип задатків природного провідного таланту.

Його характеризує таке сприйняття дійсності, якому властиві предметно-просторові пріоритети. Мислення в таких учнів маніпулює тим, що бачать їхні очі, і тими просторовими уявленнями, в яких відбуваються певні дії.

Перспективно-стратегічний тип задатків таланту властивий художникам, скульпторам, архітекторам, креслярам, державним діячам, військовим стратегам, керівникам фірм, картографам, морякам, науковцям-фізикам, біологам, хімікам, географам, будівельникам, гравцям у гольф, модельєрам, перукарям, землемірам тощо.

Для дітей, талант яких обслуговує такий тип задків таланту, ми виявили найбільш характерні прояви їхнього мислення і характеру:

1. Мислять образами;
2. Мають добре розвинене відчуття форми і геометричної перспективи;
3. Здатні за фрагментом предмета відтворити його цілісність;
4. Розрізняють широку палітру відтінків кольорів;
5. Здатні сконструювати, намалювати чи виліпити істоти, яких ще не існує у природі;
6. Захоплюються різними формами і жанрами образотворчого та прикладного мистецтва;
7. Мають добре налаштований окомір;

8. У мовленні використовують образні вислови, метафори;
9. Уміють перетворювати вербальну інформацію на предметну;
10. Мають добре розвинену предметно-образну пам'ять;
11. Добре відчувають гармонію у природі;
12. Уміють створювати карти, предметні панорами, графіки, діаграми тощо;
13. Гарні дизайнери;
14. Мають добре розвинену асоціативну пам'ять;
15. Мають хист до конструювання, створення моделей, предметних конструкцій тощо;
16. Мають добре розвинену міміку і координацію рухів;
17. Уміють створювати в уяві різноманітні предмети реальності;
18. Здатні створювати архітектурні й інші будівельні проекти;
19. Добре сприймають розмір, форму, об'єм предметів і легко їх відтворюють у потрібному масштабі.

Соціальний тип природних ключових задатків таланту.

За умови його успішного розвитку на підґрунті соціальних умінь, навичок і звичок формуються таланти, властиві низці успішних людей. До них належать насамперед, громадські діячі, менеджери, політики, психологи, комерсанти, учителі, релігійні діячі, радники, шоумени, автори та ведучі телепрограм на соціальну тематику, організатори на виробництві та в школі, публічні правозахисники, розробники та виконавці рекламних, політичних та інших технологій впливу на свідомість мас, благодійники, місіонери, ватажки соціальних груп, керівники

профспілкових організацій, підприємств і компаній, політруки в армії тощо.

Які ж риси властиві дітям із соціальним типом задатків таланту?

Передусім вони дуже товариські, ставляться з повагою до людей, терпимі до їхніх недоліків. Діти з міжособистісним типом компетентності доброзичливі, тонко відчують зміни в настрої інших і здатні до самопожертви. Вони реагують на критику, але не відмовляються від своїх переконань. Дуже характерною ознакою є та, що вони дуже щедрі.

Це постійні генератори дій глобального масштабу. Їхнє мислення налаштоване на розв'язання соціальних проблем — як громадських, так і тих, що стосуються певної людини. Вони наполегливі в досягненні цілей міжособистісного характеру. Вони, як правило, позбавлені егоїзму та налаштовані на альтруїзм.

Такі діти легко жертвують власними інтересами заради колективних. Вони спокійно ставляться до матеріальних винагород і можуть працювати, як кажуть, «за ідею». Це зазвичай високоморальні люди. Їм властиве почуття гумору. Вони здатні впливати на інших, а тому можуть організовувати великі маси людей на різні колективні справи. Діти з соціальним типом компетентності мають миротворчі здібності. Вони чудові посередники. У компаніях стають лідерами або посередниками, мають чимало друзів, а ще більше приятелів. Ці діти не терплять самотності. Вони завжди «серед народу». У них розвинена інтуїція, а тому вони легко відчують наміри та помисли інших. Добре розуміють почуття і потреби інших, а тому інколи можуть ними маніпулювати. Видатним людям з цим типом компетентності властиві такі риси, як самовпевненість, заповзятливість, екстраверсивність (сміливість, комунікабельність, відкритість) і соціалабільність.

Якщо ідентифікувати дитину як соціально компетентну особистість, то потрібно розглянути її з позицій таких параметрів:

- 1) наскільки вона відкрита до інших людей;
- 2) чи вона доброзичлива;
- 3) наскільки усвідомлює свої вчинки;
- 4) чи вона емоційно чутлива та стабільна;
- 5) як вона ставиться до змін і всього нового;
- 6) чи може вона жертвувати своїм часом заради потрібних справ для інших людей?

Духовний (інтуїтивний) тип природних ключових задатків таланту.

Його ще називають внутрішньо особистісним, або інтраперсональним. Суть внутрішньо особистісної компетенції полягає у природному вмінні дитини дослухатися до себе, аналізувати свої почуття. Під час прийняття рішень люди з цим типом компетенції віддають перевагу інтуїції. Зазвичай вони не дуже цікавляться навколишнім світом і проблемами інших. Вони сконцентровані на внутрішніх переживаннях і відчуттях.

Це люди з великими мріями та популяризатори нових філософій і духовних учінь.

Вони майже не призвичаєні до ситуацій, де від них вимагають послідовного і точного виконання інструкцій і настанов. Старе і стає їх не влаштовує. Вони прагнуть повної свободи і дій великого масштабу, грандіозних перетворень і революцій.

У них не буває справжніх друзів. Ними цікавляться тільки фанати та спритні пройдисвіти, які паразитують на тлі тих перетворень, які здійснюють талановиті «інтраперсони».

Цей тип природної компетентності властивий поетам, радникам, філософам, композиторам, художникам, прозаїкам. Серед «інтраперсон» — містики, гуру, монахи, священики, проповідники, провидиці, астрологи та інші «духівники».

Як виділяють дітей з інтуїтивним типом задатків таланту з-поміж інших?

Зауважимо, що цей тип поділяють на дві категорії за показниками спрямування їхніх внутрішніх духовних сил. До першої належать особистості, дії яких спрямовані у зовнішнє оточення. Психологи називають їх інтуїтивними екстравертами. До другої — ті, внутрішню духовну енергію яких спрямовано всередину них. Це інтуїтивні інтроверти. Якщо інтуїтивні екстраверти не можуть активно не впливати на інших, збуджуючи і збурюючи їх, то духовну енергію інтуїтивних інтровертів сконцентровано на їхніх мріях, ідеях і переживаннях.

Люди з інтуїтивним типом природних ключових задатків таланту мають сильний дух. Саме він і забезпечує їм здатність до інтуїтивного сприйняття інформації від світу духовних творінь (ангелів, сатани) та Бога. Тому дуже важливо під час виховання дітей з цим типом задатків таланту залучати їхній дух до відповідних духовних джерел — Біблії, молитва до Бога, Святого Божого Духу і Божих ангелів.

Як ми реалізуємо духовний тип природних задатків компетентності у процесі академічного навчання цієї категорії дітей?

Для цього складаємо персоніфіковані програми з інтегрованим змістом, в якому є такі завдання:

1. Установити власну мету, зміст, темп і свій персональний стиль під час виконання програм, орієнтованих на духовно-християнський світогляд;
2. Створювати власні твори різних жанрів, використовуючи святе Боже слово (Біблія);
3. Використовувати для пошуку потрібної інформації власні джерела;
4. Самостійно контролювати своє навчання та планувати поетапне виконання персоніфікованих програм за власним часом і в особистому просторі (удома, в школі, класі, бібліотеці, тощо);
5. Створювати аналітичні матеріали націлені на власне духовне, моральне, вольове та розумове удосконалення;
6. Брати на себе ініціативу щодо організації справ духовно-морального спрямування;
7. Реалізовувати власні духовно-світоглядні ідеї на практиці;
8. Створювати проекти розвитку й удосконалення шкільних процесів, орієнтованих на духовно-християнське вчення;
9. Організовувати дослідницьку та пошукову роботу за власною тематикою;
10. Брати участь у дискусіях і дебатах з філософських питань та питань вироблення стратегії дій для інших колективів учнів і вчителів школи;
11. Писати твори — власні розміркування на актуальні теми, пов'язаних з духовно-християнським вченням;

12. Створювати власні проекти широкомасштабних інноваційних перетворень у різних галузях діяльності школи, класу, міста, держави тощо;
13. Створювати власні збірки мудрих висловів і думок, бази даних для допитливих, використовувати Біблію
14. Вивчати вірші та прозу за власним вибором;
15. Створювати програми, які можна використовувати для удосконалення пам'яті, логічного мислення, способів трансформації набутих знань;
16. Створювати програми, спрямовані на публічне визнання таланту дитини;
17. Створювати програми, які надають учневі можливості виявляти послідовність і наступність під час самовдосконалення;
18. Створювати програми, які дають можливість учневі займатися, самотійно нести Слово Боже невірующим в Бога людьми;
19. Створювати персоніфіковані навчальні програми, в яких ініційоване використання дитиною своїх інтуїтивних відчуттів;
20. Створювати програми, в яких учень мав би змогу аналізувати власні погляди на життя, певну ситуацію з позиції духовно-християнського вчення.

Частина друга.

Чотири етапи організації освітньої діяльності учнів в межах даного блоку навчальної інформації.

Суть Комбінованої системи організації навчально-виховного процесу М. П. Гузика полягає в дидактико-методичному забезпеченні персоніфікованої шкільної освіти, побудованої на реалізації ключових задатків провідного природного типу таланту, характерного для конкретної особистості.

Інноваційна суть цієї системи полягає в наступному:

1. Реалізація особистісно орієнтованого навчання за педагогічною системою М.П.Гузика забезпечується шляхом вільного вибору учнем цілей, змісту, технології, стилів пізнання і засвоєння академічної інформації та способів вироблення кінцевих продуктів навчально-розвивальної і виховної діяльності учня на уроках та поза ними.
2. Орієнтиром цього вибору є той природний тип провідного таланту дитини, який їй притаманний, та ті види, конкретного таланту, які з нього згодом диференціюються внаслідок цілеспрямованої, систематичної та ускладненої роботи дитини над удосконаленням власного таланту за допомогою відповідних академічних знань, умінь та навичок.

Таким чином, на відміну від традиції, коли апогеєм навчально-розвивальних досягнень вважається відтворення певного академічного змісту матеріалу чи уміння його застосовувати для вирішення суто предметних задач, завдань та вправ, за системою М.П.Гузика вершиною творчих досягнень учня є уміння дитини

використовувати свій академічний досвід для своєчасного відкриття, ефективного використання та динамічного розвитку типу природного ключового задатку його ведучого таланту, який згодом з нього формується.

3. Вільний вибір учнями мети, змісту, темпу просування вперед в засвоєнні персоніфікованої програми, навчально-пізнавального стилю та кінцевих продуктів навчальної діяльності на уроці реалізується в практиці Авторської школи М.П.Гузика за рахунок особливої організації урочного процесу, якому притаманні чотири основних типів занять з огляду на їх домінуючі дидактичні цілі в контексті Комбінованої системи М.П.Гузика.

4. За цією системою весь зміст навчання дитини за державними стандартами з кожного окремого предмета розділяється на крупні, логічно завершені блоки навчальної інформації, які об'єднані між собою єдиним теоретичним ядром - чи єдиною подією, чи тим, чи іншим розділом навчальної програми.

Вся сукупна навчально-виховна діяльність учителя і учня в межах цього блоку за домінуючими суб'єктно-об'єктними ролями її учасників, за Комбінованою системою М.П.Гузика поділяється на чотири основних етапи:

Перший етап: викладання блоку навчальної інформації і його репродуктивне засвоєння учнем (навчання). На цей етап виділяється 20% навчального часу.

Другий етап: організація практичних дій учнів на основі теоретичної інформації, яка вивчалась на етапі навчання. Його ми називаємо навчінням. На цей етап виділяється 20% навчального часу.

Третій етап: організація самостійного виконання персоніфікованих програм, створених відповідно природним

задаткам ведучого таланту дитини (учіння). На цей етап виділяється 50% навчального часу.

Четвертий етап: організація моніторингу освітніх досягнень учня (моніторинг). На цей етап виділяється 10% навчального часу).

5. Заняття, на якому організується процес учіння дитини за персоніфікованими програмами, за своїм змістом розділяються на три підвиди:

5.1. Заняття з індивідуального опрацювання теоретико-практичної складової даного блоку навчальної інформації (відпрацювання теоретичного фактажу і засвоєння алгоритмів практичних дій на його основі);

5.2. Заняття з інтеграції внутрішньо предметного узагальнення академічних знань, умінь та навичок у той тип природних задатків ведучого таланту дитини, який домінує в особистості (засвоєння досвіду використання академічних знань та практичних умінь для удосконалення дієвих якостей особистості);

5.3. Заняття з формування досвіду реалізації власного виду таланту дитини на підставі її академічних знань, умінь та навичок міжпредметного і надпредметного рівнів в процесі виробництва нею інтелектуального товару чи послуги.

6. Моніторинг відбувається на оперативному і прикінцевому рівнях. Оперативний рівень здійснюється за результатами відпрацювання учнем однієї з персоніфікованих програм учіння (Програма «А»; Програма «В»; Програма «С») відповідно до того, якої складності програму (на запам'ятовування, на усвідомлення, на використання знань, умінь та навичок для вирішення стандартних академічних ситуацій, на трансформацію даних системних знань) виконав учень.

7. Прикінцевий рівень моніторингу відбувається за двома програмами, кожна з яких віддзеркалює відповідний досвід учня, здобутий у навчанні.

Перша програма складається з таких завдань і вимог, які дають можливість встановити той рівень відповідності академічних знань, умінь та навичок учня, якого він досяг у межах даного блоку навчальної інформації чи за підсумками навчання за семестр, чи навчальний рік.

Виконання другої програми вимагає від дитини вміння використати свої максимальні досягнення у реалізації і розвитку своїх природних обдарувань (типу (виду) природних задатків провідного таланту). За результатами виконання цієї програми вчитель оцінює особистісні позитивні зрушення в загальній освіті, когнітивному і афективному розвитку та виховній сфері дитини. Тому за своїм змістом, технологією їх виконання і кінцевими продуктами навчально-виховної діяльності ці програми повинні активізувати всі розумові, відчуттів, моральні, вольові і духовні надбання даної дитини та продемонструвати виконання нею Божої місії, яка покладена на неї. За результатами виконання цих програм можна робити висновок про рівень розуміння дитиною Волі Божої щодо життя, і що найголовніше про наявність у неї тих діяльнісних рис характеру, які забезпечать гарантований успіх у земному існуванні.

Таким чином, даний етап прикінцевого моніторингу відкриває для учня і вчителя повну картину найкращих досягнень і ті перспективи, якими їй потрібно скористатися надалі для досягнення найкращих результатів у формуванні якісного життя тут і тепер та у майбутньому.

Частина третя.

Дванадцять найскладніших педагогічних проблем, які вирішуються за допомогою Комбінованої система М. П. Гузика.

Комбінована система М. П. Гузика за своїми технологічними можливостями вирішує цілу низку найскладніших педагогічних проблем, які не під силу будь-якій іншій відомій у наш час шкільній організації навчально-виховного процесу. Серед них виділимо такі:

Перша – у забезпеченні за рахунок академічних знань своєчасного розкриття таланту дитини і його ефективної реалізації та динамічного розвитку упродовж всього її шкільного життя.

Друга – використання найефективнішого часу фізичної, душевної та духовної активності дитини на ту діяльність, у якій домінує її конкретний талант (за звичай, якщо дитина володіє не академічним, а іншим типом чи видом таланту, вона вимушена спочатку віддати всі сили процесу засвоєння предметних знань, а тільки потім зайнятися потрібною для неї і улюбленою справою).

Третя – встановлювання самим учнем для себе цілі, змісту, технології і кінцевого продукту навчально-розвивальної діяльності та бути вільним у виборі темпу навчання.

Четверта – ефективно і своєчасно реагувати на зміни у власних розумових можливостях і включатись у такі види діяльності, які дійсно їх розвивають і підтримують у зоні «найближчого розвитку» (Л. С. Занков).

П'ята – забезпечення єдності, плановості і контрольованості, освіти, розвитку і виховання дитини за рахунок виокремлення точного і зрозумілого академічного змісту персоніфікованих навчально-розвивальних програм, в яких формуючим ту чи іншу освітню категорію (знання, розвиток і виховання) виступають:

1) *академічний зміст навчання;*

2) *вид розумової діяльності, в процесі якого учень оволодіває методами, прийомами і способами мислення (аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, класифікація, узагальнення, трансформація, імплікація) та відповідними мисленнєвими стратегіями (конвергентне, дивергентне, оцінювальне, винахідницьке творче мислення та ін.).*

3) *вид творчої виконавчо-процедурної діяльності, в процесі якої виховується активна людина, яка знає призначення власного таланту, розуміє його необхідність для людей і вміє максимально використовувати його відповідно до Волі Божої для досягнення власного і суспільного щастя.*

Шоста – забезпечення невинного зростання моральних якостей дитини внаслідок відповідності її діяльності тим природним етапам розвитку, на яких вона знаходиться на даний час.

Сьома – засвоєння дитиною ще у шкільному віці особливого стилю життя, коли воно спрямоване на використання переваг власного таланту, на постійне його удосконалення, щоб адаптуватися у сучасному світі, який стрімко змінюється та ускладнюється.

Восьма – створення вільного педагогічного простору для дитини, в якому вона може вибирати і бути відповідальною за свій власний вибір.

Дев'ята – фактична можливість окреслювати для дитини щораз більш складніші, комерційно вигідніші, духовно зріліші, суспільно корисні навчально-розвивальні і виховні завдання та надихати на їх виконання, формуючи особистість з найвищими духовно-культурними запитами, готової до постійної активної творчої праці.

Десята – створення безмежних можливостей для використання у діяльності дітей та вчителів сучасних мультимедійних засобів (INTERNET, інтерактивного обладнання інформаційної сфери тощо).

Одинадцята – забезпечення розвитку корпоративної культури дитини, умінь співпрацювати та ладити з людьми, формувати власну команду виконавців добрих справ, бути лідером в одній із них, а в іншій – чесним та ініціативним підлеглим.

Дванадцята (що є найголовнішим) – усвідомлення дитиною в процесі академічного навчання якостей її Небесного Отця, а саме: *безмежної любові до неї, благості (бажання щастя), премудрості (Бог сформував дитину так, щоб вона володіла всіма засобами і силою для обов'язкового досягнення нею Його Царства) і найщирішого бажання мислити, діяти і жити за Його Заповідями.*

Ми розповіли дуже стисло про найсуттєвіші наукові і практичні положення, які покладені в основу педагогічної системи М. П. Гузика, яка реалізована в особливій Авторській школі М.П. Гузика м. Южного Одеської області та його дидактико-методичній персоніфікованій Комбінованій системі організації навчально-виховного процесу.

Частина четверта.

Організація процесу дослідної-експериментальної роботи вчителів-експериментаторів Авторської школи М.П.Гузика по створенню персоніфікованих програм учіння (Програми «А», «В», «С»).

Відповідно до даної теми науково-дослідної діяльності вчителів-експериментаторів Авторської школи М.П.Гузика були розроблені персоніфіковані програми учіння з усіх академічних предметів, які входять до стандарту загальноосвітньої середньої школи. Це такі , за якими можна успішно реалізовувати і розвивати вказані вище, сім типів задатків провідних природних талантів, характерних для дітей шкільного віку, а саме:

- ***академічного;***
- ***художньо-естетичний;***
- ***ручного;***
- ***візуально-стратегічного;***
- ***спортивного;***
- ***соціального;***
- ***духовного.***

Групою вчителів-експериментаторів початкової, основної(5-9 кл.) та старшої школи(10-11 кл) під нашим керівництвом були розроблені та перевірені на практиці на їх ефективність та ретрансляційні можливості персоніфіковані програми учіння з наступних академічних предметів:

№ з/п	Назва предмету	Клас	Автор програми
<i>I. Персоніфіковані програми учіння, відповідно до стандартних академічних програм для першого класу</i>			
1.1	Українська мова	1 кл. з українською мовою навчання	Манзюк Р.В.
1.2.	Російська мова	1 кл. з російською мовою навчання	Стоянова Н.І.
1.3	Математика	1 кл. з українською мовою навчання	Князева Л.М.
1.4	Математика	1 кл. з російською мовою навчання	Стагіт О.В.
<i>II. Персоніфіковані програми учіння, відповідно до стандартних навчальних програм для другого класу</i>			
2.1	Українська мова	2 кл. з українською мовою навчання	Можаєва Т.М.
2.2.	Російська мова	2 кл. з російською мовою навчання	Негретова Л.М
2.3	Математика	2 кл. з українською мовою навчання	Ревера Л.Д.
<i>III. Персоніфіковані програми учіння, відповідно до стандартних навчальних програм для третього класу</i>			
3.1	Українська мова	3 кл. з українською мовою навчання	Бабінець Н.А.
3.2	Російська мова	3 кл. з російською мовою навчання	Шпір Н.Я.
3.3	Математика	3 кл. з українською мовою навчання	Михайлова С.М.
<i>IV. Персоніфіковані програми учіння, відповідно до стандартних навчальних програм для четвертого класу</i>			
4.1	Українська мова	4 кл. з українською мовою навчання	Черевик Н.Я.
4.2	Математика	4 кл. з українською мовою навчання	Дерев'яга Т.В.

№ з/п	Назва предмету	ПІБ вчителя, який розробив персоніфіковані програми для реалізації етапу учіння
<i>V. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 5 класів</i>		
5.1	Українська мова	Аліманова І.В.
5.2	Українська література	Аліманова І.В.
5.3	Англійська мова	Ковляр О.Ю
5.4	Німецька мова	Загоревська О.В.
5.5	Французька мова	Слінькова О.О.
5.6	Зарубіжна література	Єлтухова Л.Б.
5.7	Історія України	Гузик Н.В.
5.8	Математика	Шкарубська Н.В.
5.9	Природознавство	Діденко Г.О.
<i>VI. Персоніфіковані програми учіння розроблені вчителями-експериментаторами відповідно до стандартних навчальних програм для 6 класів</i>		
6.1	Українська мова	Яблунівська О.І
6.2	Українська література	Степанова О.Р.
6.3	Англійська мова	Лихогляд О.Ю.
6.4	Зарубіжна література	Михайлова М.І.
6.5	Історія України	Бондар Л.І.
6.6	Математика	Шкарубська Н.В.
6.7	Біологія	Діденко Г.О.
<i>VII. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 7-х класів</i>		
7.1	Українська мова	Кузіна І.О.
7.2	Українська література	Кузіна І.О.
7.3	Англійська мова	Криницька Е.О.
7.4	Німецька мова	Журук Н.В.
7.5	Французька мова	Журковська Т.Н.
7.6	Зарубіжна література	Єлтухова Л.Б.
7.7	Історія України	Оніщук О.М.
7.8	Алгебра	Забіла О.В.
7.9	Геометрія	Забіла О.В.

7.10	Біологія	Діденко Г.О.
7.11	Географія	Маркович Л.Б.
7.12	Фізика	Бульба А.І.
7.13	Хімія	Медведева О.С.
<i>VIII. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 8-х класів</i>		
8.1	Українська мова	Кузіна І.О.
8.2	Українська література	Кузіна І.О.
8.3	Англійська мова	Криницька Е.О.
8.4	Німецька мова	Журук Н.В.
8.5	Французька мова	Слінькова О.О.
8.6	Зарубіжна література	Степанова О.Р.
8.7	Історія України	Онищук О.М.
8.8	Алгебра	Кінда Т.А.
8.9	Геометрія	Кінда Т.А.
8.10	Біологія	Присянюк А.П.
8.11	Географія	Маркович Л.Б.
8.12	Фізика	Пилипко О.В.
8.13	Хімія	Медведева О.С.
<i>IX. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 9-х класів</i>		
9.1	Українська мова	Степанова О.Р.
9.2	Українська література	Степанова О.Р.
9.3	Англійська мова	Рашевська О.В.
9.4	Німецька мова	Журковська Т.М.
9.5	Французька мова	Слінькова О.А.
9.6	Зарубіжна література	Зарольська Л.І.
9.7	Історія України	Бондар Л.І.
9.8	Алгебра	Лосєва М.О.
9.9	Геометрія	Шкарубська Н.В.
9.10	Біологія	Присянюк А.П.
9.11	Географія	Маркович Л.Б.
9.12	Фізика	Бульба А.І.
9.13	Хімія	Медведева О.С.

<i>X. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 10-х гімназійних класів</i>		
10.1	Українська мова	Третякова Л.Л.
10.2	Українська література	Третякова Л.Л.
10.3	Російська мова	Єлтухова Л.Б.
10.4	Англійська мова	Татарова Т.В.
10.5	Історія України	Оніщук О.М.
10.6	Громадянська освіта	Оніщук О.М.
10.7	Математика	Забіла О.В.
10.8	Біологія і екологія	Просянюк А.П.
10.9	Географія	Маркович Л.Б.
10.10	Фізика і астрономія	Пилипко О.В.
10.11	Хімія	Гузик М.П.
10.12	Німецька мова	Журук Н.В.
10.13	Французька мова	Журковська Т.М.
<i>XI. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 10-х ліцейних класів</i>		
11.1	Українська мова	Третякова Л.Л.
11.2	Українська література	Третякова Л.Л.
11.3	Англійська мова	Татарова Т.В.
11.4	Російська мова	Єлтухова Л.Б.
11.5	Історія України	Онищук О.М.
11.6	Громадянська освіта	Онищук О.М.
11.7	Математика	Забіла О.В.
11.8	Біологія та екологія	Просянюк А.П.
11.9	Географія	Маркович Л.Б.
11.10	Фізика і астрономія	Пилипко О.В.
11.11	Хімія	Гузик М.П.
11.12	Німецька мова	Журук Н.В.
11.13	Французька мова	Журковська Т.М.
<i>XII. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 11-х гімназійних класів</i>		
12.1	Українська мова	Кузіна І.О.
12.2	Українська література	Степанова О.Р.
12.3	Англійська мова	Базан Н.В.

12.4	Німецька мова	Загоревська О.В.
12.5	Французька мова	Слінькова А.О.
12.6	Історія України	Бондар Л.І.
12.7	Математика	Кінда Т.А.
12.8	Біологія	Діденко Г.О.
12.9	Фізика	Бульба А.І.
12.10	Хімія	Гузик М.П.
<i>XII. Персоніфіковані програми учіння відповідно до стандартних навчальних програм для 11-х ліцейних класів</i>		
13.1	Українська мова	Кузіна І.О.
13.2	Українська література	Степанова О.Р.
13.3	Англійська мова	Базан Н.В.
13.4	Історія України	Бондар Л.І.
13.5	Алгебра	Кінда Т.А.
13.6	Геометрія	Забіла О.В.
13.7	Біологія та екологія	Діденко Г.О.
13.8	Фізика і астрономія	Бульба А.І.
13.9	Географія	Маркович Л.Б.
13.10	Хімія	Гузик М.П.

Провідною науковою ідеєю, за якою визначається зміст персоніфікованих програм учіння, розроблених вчителями-експериментаторами, являється поступова імплементация їх академічної(предметно-наукової) складової в таланторозвиваючу.

Ця ідея реалізується за рахунок включення в кожен із програм «А», «В», «С» спеціальних проектних завдань, які дають можливість учню застосовувати свій тип/вид задатків провідного природного таланту для виробництва ним конкретного інтелектуального товару, або надання інтелектуальної послуги її споживачу.

Але для того, щоб вчитель-розробник таких проектних завдань зміг правильно їх скласти, йому необхідно знати, саме які

типи/види задатків провідних природних талантів реально існують у його учнів. Це означає, що він насамперед має мати в своєму розпорядженні їх наукову класифікацію.

Ця класифікація уже достатньо знайома вчителям з книги Н.В.Гузика *«Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природний талант: реалізація в умовах шкільного навчання»*, яка вийшла у 2006 році у видавництві *«Відкрита педагогічна школа»*. Але, які саме види академічної та іншої начальної-виховної діяльності потрібно включати до програм учіння(програми «А», «В», «С») для того, щоби можна було б вчасно розкрити, повністю реалізувати і динамічно розвивати той тип/вид провідного природного таланту, який існує в природі даної особистості, ця проблема залишалась ще не розв'язаною. Тому до програми наших наукових досліджень, розрахованих на 2015-2018р.р. була включена дана робота.

В результаті роботи над нею вчителями - експериментаторами Авторської школи М.П.Гузика були розроблені *наступні види діяльності, які потрібно включати до тих завдань, в яких інтегруються академічні і діяльнісно - виробничі змісти, які є найбільш придатними для своєчасного розкриття, повної реалізації і динамічного розвитку даного типу/виду провідного природного таланту учня*. Стосовно академічного типу провідних природних задатків таланту, в процесі експериментальних досліджень було встановлено, що цей тип можна поділити на *три підтипи*, а саме:

- мовно-логічний;*
- гуманітарно-суспільний;*
- математико-логічний.*

Ми встановили, що діти яким притаманні **мовно-логічні**

академічні здібності, характеризуються певними рисами поведінки та вподобань.

Наприклад, їм подобаються розповіді інших людей, , веселі компанії, читати книжки, переглядати художні кінофільми, писати і створювати оповідання, вірші, брати участь у дискусіях і дебатах, виступати публічно з промовами, розповідати різні історії, розгадувати кросворди, ребуси, загадки, писати статті до газет, журналів тощо. Вони, зазвичай, само організовані та можуть бути лідерами, надають перевагу роздумам і мудрості. Серед «мовників» можна віднайти співчуття, а також тих, хто схильний до самопожертви. Багато з останніх – патріотично налаштовані. Вони організовані, постійні в погляді, праці й уподобаннях. Це працьовиті і творчі люди, які не втомлюються там, де виявляється їхній талант.

Ще одна важлива риса притаманна «**мовникам**» - вони дуже чутливі до взірців і наслідування їх. Тому приклад учителя для них надзвичайно важливий. Вони прагнуть його наслідувати, на відміну від інших психологічних типів дітей.

Яким чином задатки мовного типу компетентності можна реалізувати та розвивати у навчально-виховному процесі?

Під час даного звітнього дослідження ми розробили конкретні вимоги до організації навчально-виховної діяльності дітей, яким притаманний даний тип природних ключових задатків провідного таланту та до виховного середовища і змісту персоніфікованих програм учіння. Нами встановлено, що для успішного засвоєння шкільних предметів учнями із мовно-логічним підтипом природнього таланту потрібно створювати такі навчальні програми та розвивально-виховні ситуації, щоб дитина у процесі їх розв'язання мала змогу:

- 1) *багато читати та розповідати;*
- 2) *створювати власні твори різних літературних жанрів;*
- 3) *виступати з промовами, дискутувати та дебатувати;*
- 4) *використовувати різні джерела інформації, у тому числі й мережу INTERNET;*
- 5) *створювати власні шкільні газети, журнали, теле- та радіостудійну кореспонденцію;*
- 6) *писати сценарії найрізноманітніших шкільних позакласних заходів, організовувати та проводити їх;*
- 7) *брати участь (як лідер) у підготовці та проведенні різноманітних акцій, де потрібен мовний, журналістський, ораторський і духовний таланти;*
- 8) *створювати різноманітні ігри для розвитку енциклопедичних мовленнєвих здібностей і пам'яті;*
- 9) *брати інтерв'ю, аналізувати його та подавати для обговорення іншим;*
- 10) *обробляти різноманітні публікації щодо їх мовної цінності;*
- 11) *виправдати й аналізувати мовні помилки інших і створювати навчальні програми для їх усунення;*
- 12) *винаходити різні способи викладення та фіксації абстрактної інформації, пов'язаної з мовою (вірші, загадки, анекдоти, скоромовки, ігри тощо);*
- 13) *створювати власні авторські словники, енциклопедії, довідники тощо;*
- 14) *створювати власне дидактичне забезпечення навчально-виховного процесу з мови, літератури, історії, права тощо;*

- 15) *організовувати книжкові виставки, презентації різних видань;*
- 16) *створювати рецензії до різних підручників, статей, радіо- і телепередач тощо;*
- 17) *виступати з аналітичними промовами по шкільному радіо і телебаченню;*
- 18) *створювати власні мультимедійні матеріали для навчання учнів мови, літератури та іноземних гуманітарних предметів;*
- 19) *слухати розповіді інших і одночасно їх аналізувати і обробляти відповідно до конкретних цілей;*
- 20) *досліджувати історичні події, пов'язані з певними науковими відкриттями, фактами, явищами тощо;*
- 21) *обробляти інформацію, надавати їй нової форми відображення;*

Цей перелік конкретних ситуацій можна продовжувати. Його можливо доповнити новими, якщо вчитель безпосередньо спостерігає за розвитком мовного таланту дитини.

Гуманітарно-суспільний підтип природних ключових задатків академічного типу таланту *характеризують природні здібності до засвоєння та використання у практичній сфері історико-суспільних знань та умінь*. Дітям цієї групи подобається історія, суспільствознавство основи економічних

знань. *У них добре розвинена пам'ять на події, імена, біографії.*

Їх висновки акцентовані на знаннях суспільних теорій, а не на реальній практиці. *Це гарні філософи-мислителі, але як аналітики-практики – слабкі. Вони схильні до просторового мислення, порівнянь, абстрагування, класифікації й узагальнень. Вони вміють чітко, аргументовано, образно висловлювати свої думки, мислять дивергентно, точно виконують інструкції старших за рангом, **опікуються соціальними проблемами, прагнуть перебувати в центрі уваги** (це найбільш характерна риса людей, які мають гуманітарно-суспільний підтип природних ключових задатків таланту).*

Це, як правило, комунікабельні люди, чіткі в діях, блискучі організатори суспільних справ, мають інтуїцію, уміють маніпулювати людьми й організовувати їх на необхідні суспільні справи.

Математично-логічний підтип академічних природних ключових задатків провідного таланту дитини обслуговує мисленнєву діяльність, яка пов'язана із заміниками реальних предметів – символами, знаками, кодами, цифрами тощо.

Математично-логічний підтип інтелектуальної діяльності характеризують здатність розуму зосереджуватись на абстрактних поняттях і символах, розпізнання, організовувати й інтерпретувати, когнітивно переробляти символічну інформацію, планувати кінцеві результати діяльності та відповідні дії й спонукати волю до їх послідовного виконання.

Кінцевим пунктом такого розумового ланцюжка є аналіз того, наскільки результати діяльності відповідають очікуванням індивіда.

Діти з природним логіко-математичним підтипом ключових задатків таланту мають здібності до побудови послідовних розумових ланцюжків із чималою кількістю мисленнєвих елементів. Завдяки цьому вони спроможні прорахувати декілька логічних ходів наперед і одночасно контролювати багато процесів і ситуацій. Математично-логічний підтип задатків академічної компетентності супроводжує такі види природних талантів: математичний, інженерний, винахідницький, науковий, конструкторський, медичний, шаховий тощо. Він притаманний також бухгалтерам, слідчим, правникам, представникам ігорного бізнесу, фізикам, хімікам, філософам, бізнесменам, банківським працівникам різних галузей, аналітикам.

Цей підтип задатків академічної компетентності у дітей виявляється в характерних рисах поведінки і вподобань. Ці діти, як правило, добре організовані, чіткі, акуратні та послідовні у своїх уподобаннях і діях. Вони не схильні до душевних переживань. Їхній природний дух консервативніший, ніж у дітей із мовним підтипом задатків академічного типу/виду провідного таланту. У разі сприйняття дійсності вони більше покладаються на знання і досвід, ніж на віру й інтуїцію. Тому серед них частіше зустрічаються відверті атеїсти або зациклені на різноманітних людських вимислах про буття. Дітям із цим підтипом академічної компетентності подобається розв'язувати складні та заплутані задачі. Вони схильні до логічного експериментування, а досліді з натуральними об'єктами природи для них менш цікаві. Ці діти вміють коротко, ясно й чітко висловлюватись. Зазвичай вони байдуже ставляться до літератури та мистецтва. Тому серед них є такі, хто не читає книжок і не вбачає ніякого сенсу в гуманітарних знаннях. Це - діти творчі. Але їхня творчість обмежена

абстрактно мисленневою діяльністю. Вони точно і лаконічно висловлюються, роблять чіткі нотатки. Більшості з них подобаються працювати за комп'ютером, аніж із книгами. Вони добре сприймають дисциплінарні вимоги, дотримуються свого слова, контролюють час. Вони динамічні в навчанні, а тому їхня навчально-пізнавальна діяльність продуктивна. Це учні, яким потрібен високий темп навчання. Вони ефективно розвиваються зазвичай, якщо використовують великі й ускладнені логічні завдання та вправи. Більш бажано навчальна робота для такої категорії дітей є та, що має винахідницький характер.

Як використовувати математично-логічний підтип задатків академічного типу провідного таланту у навчально-розвивальній і виховній діяльності?

Як і для попереднього підтипу, потрібно створював спеціальні інтегровані персоніфіковані програми для урочної діяльності цієї категорії дітей. До змісту цих програм мають входити завдання та вправи, пов'язані з:

- 1) застосування математичних методів для їх розв'язання;*
- 2) побудовою довгих умовиводів і абстрактних схем;*
- 3) перекодуванням предметної інформації на символічну і навпаки;*
- 4) швидким засвоєнням символів, формул, алгоритмів дій тощо;*
- 5) розв'язанням технічних та інженерних проблем;*
- б) складанням математичних, фізичних і хімічних задач різної складності;*

- 7) проведенням операцій аналізу, синтезу, абстрагування, порівняння, класифікації і узагальнення;
- 8) установленням наявних причино-наслідкових і генетичних зв'язків в інформації, явищах, подіях, фактах;
- 9) знаходженням прихованих залежностей і зв'язків;
- 10) інтеграцією, систематизацією і трансформацією інформації;
- 11) розумовими діями, що вимагають оцінювання і прогнозування кінцевих результатів;
- 12) застосуванням теоретичних ідей на практиці;
- 13) діями за невизначених умов і динамічних змін;
- 14) побудовою гіпотез і плануванням;
- 15) застосуванням критичного мислення;
- 16) участю дитини в ігрових або реальних ситуаціях, які вимагають математичних обчислень;
- 17) дедуктивним, дивергентним і оцінювальним мисленням;
- 18) використанням комп'ютерних програм;
- 19) послідовним та чітким виконанням освітніх програм або завдань;
- 20) розроблянням алгоритмів, певних дій і розв'язанням проблем;
- 21) розміркуванням, аналізом і плануванням розвитку власного таланту;

Слід зауважити, що є ще одна важлива особливість, пов'язана з описаними вище пріоритетами у мислиневій діяльності математично-логічного підтипу академічних ключових

природних задатків провідного таланту дітей. Вона полягає в тому, *що для більшості учнів з цим типом мислення зазвичай властиве відчуження від практичної діяльності. Щоб запобігти цьому, потрібно планувати та вирішувати звичайні, повсякденні завдання з використанням математичних, фізичних, хімічних та інших логіко-абстрактних знань.*

Зазначимо більш конкретно: *за допомогою математики учень має здійснювати корисну роботу для себе й оточення. Це реально, якщо вчитель стимулює зростання майстерності дитини, створює такі навчально-розвивальні та виховні практичні ситуації, де учень успішно користується своєю здатністю до логічного мислення. Такі навчальні ситуації створюють під час імітаційних ігор, а ще краще – у практичній діяльності, корисній для дитини, пов'язаній з виробленням власного інтелектуального товару або надаванням інтелектуальної послуги.*

Художньо-естетичний тип природних ключових задатків провідного таланту.

Всі діти мають природні задатки до сприймання музики і звуку, малювання, рухів, ритму й танцю. *Понад 67% дітей виявляють так званий художньо-естетичний тип природних ключових задатків провідного таланту, який за умови своєчасного використання в повсякденному житті може диференціюватись в один із видів творчого таланту.*

Згідно з галузями людської діяльності, в яких може реалізуватись такий тип задатків провідного природнього таланту, ми його розподілити на такі **чотири підтипи**:

- *Музичний;*
- *Образотворчий;*
- *Хореографічний;*
- *Театральний.*

Музичний підтип. Він пов'язаний зі здатністю дитини відчувати мелодію, ритм і відтворювати їх. Послідовний розвиток задатків музичного підтипу природного провідного таланту відбувається, якщо дитину в достатній мірі навчають співати, грати на музичних інструментах, складати й аранжувати музику. Цей природний підтип задатків провідного таланту дитини обслуговує такі важливі види практичної діяльності, як виконання пісень, тобто талант співака чи співачки. Він формує, реалізує та розвиває талант композиторів і диригентів. Музична компетентність потрібна творцям музичних інструментів, їх налаштувачам, учителям музики і співу. Музичний підтип ключових задатків провідного таланту дитини формує аранжувальників, фахівців музичного запису, постановників музичних спектаклів і різних музичних шоу. Він є у всіх слухачів і шанувальників музичного мистецтва, а також у священників, у тих, хто співає в хорових колективах. Слід зазначити, що музичний підтип природних ключових задатків провідного таланту певною мірою притаманний більшості людей. *Саме вміння сприймати та відчувати музику, самотійно її творити – це та основна ознака, яка об'єднує людину з небожителями і Богом.*

Чим вирізняються музично компетентні діти з-поміж інших?

*Передусім відчуттям тональності, ритму та звукової гами. У них гарна пам'ять, що виявляється у швидкому запам'ятовуванні та відтворенні не тільки простих, але й складних мелодій. Музичний підтип задатків таланту пов'язаний з наявністю у дитини гарного голосу; особливої моторики рухів пальців тощо. Діти, музично обдаровані від природи, дуже емоційні. У їхніх душах завжди звучить певна мелодія. Вони мають потребу слухати, відтворювати та самостійно складати музику, розуміються на музичних образах і мають здібності до трансформування їх у зорові зображення. Вони відчувають мелодію в усьому, що їх оточує. Це діти, у яких дуже добре розвинене духовне сприйняття, а тому вони здатні спілкуватися з духовним світом. Саме тому **найпершим завданням вихователів є захист їхнього духу від впливів злих сил і збереження його для спілкування з Богом.***

Образотворчий підтип. Він полягає в тому, що *дитина має природний потяг до малювання, ліплення, дизайну, виготовлення прикрас для дому, одягу тощо.*

Серед найхарактерніших ознак природньої образотворчої компетентності є відчуття дитиною геометричної перспективи та світлотіні. Діти, схильні до образотворчої діяльності, за цілеспрямованого навчання та виховання під керівництвом талановитих фахівців цієї справи можуть стати художниками, скульпторами, майстрами прикладного мистецтва, дизайнерам, модельєрами, вчителями образотворчого мистецтва, а також мати розвинений художній смак, бути здатними до творіння краси та гармонії в

будь-якій справі, якій вони служать. Тому навіть там, де вони перебувають, завжди охайно, красиво й оригінально. Якщо дивитися на тих дітей, хто має образотворчі природні здібності, то перше, що привертає увагу – це нестандартні речі, що їх оточують. Наприклад, якщо це зошит чи книжка, то вони мають оригінальну обгортку – то на ньому обов'язково буде якась емблема чи модна лялечка, машинка тощо. Зошити, щоденник обов'язково оригінально підписані, при цьому, зазвичай, перша літера прізвища або назви оформлені в художньому стилі.

Діти з образотворчим підтипом природних ключових задатків провідного таланту спочатку навчаються малювати, а потім писати, читати. Від перших днів навчання у школі вони активно відвідують бібліотеки та читальні зали з однією метою – переглянути книжки й журнали, які гарно оформлені та добре ілюстровані. Як правило, виписуванням собі певної книжки на абонемент дитина керується бажанням скопіювати малюнки, які їй сподобались, а не читати.

Ці діти здатні розрізняти найтонші відтінки кольорів, тонко відчувати повітряний простір. Тому вони використовують широку палітру фарб, передають тони, їх видозміни, гру природного світла. У них добре скоординовані тонкі рухи рук, окомір і масштабне, об'ємне, перспективне бачення, вони мають чудову пам'ять на образи, можуть помічати дрібні, непримітні деталі та довго їх пам'ятати. Їм характерна дуже важлива ознака, це вловлювати схожість між об'єктами природи та живими істотами. Завдяки такому сприйняттю художники, наприклад, створюють фантастичні образи з використанням природних матеріалів (коріння дерев, сухі плоди рослин, квіти тощо). Дитина, що має природний художній талант, постійно щось малює або ліпить, не повторюючись у сюжетах. Вона створює нові образи й сюжети на тему, що їй цікаві, тривалий

час зосереджена на творах художників., бо відчуває їх вплив. Малим дітям, які щойно зрозуміли, що вони обізнані в художньому мистецтві, як правило, подобається демонструвати це іншим, особливо таким, як вони. Тому між дітьми з таким підтипом природних ключових задатків провідного таланту на тлі художніх уподобань швидко виникають міцні, дружні стосунки, що можуть бути використані педагогом під час їх виховання.

Образотворчий підтип художньо-естетичних природних ключових задатків провідного таланту має деякі особливості в динаміці розвитку. Як правило, у дітей вони виявляються дещо пізніше, ніж в інших підтипах. Це пов'язано з необхідністю мати добре розвинену моторику рук і відчуття геометричної перспективи, які формуються протягом перших десяти років життя дитини.

Щодо цього російський психолог В. Козаков зазначав: «Не поспішаймо оголошувати дитину безталанною, якщо вона не виявляє себе як юне обдарування. Це означає тільки те, «що бутони її здібностей ще не розпустились. Не забуваймо, що деякі квіти розцвітають весною, а інші – тільки в кінці літа»» [52, 23].

Артистичний підтип. Це поширений підтип художньо-естетичного типу природних ключових задатків провідного таланту. За нашими даними, в середньому ***він притаманний 7-10% дітей. Цікаво, що серед дівчаток 6-12-річного віку артистичні природні задатки на другому після музичних, а серед хлопчиків вони поступаються музичному, образотворчому та хореографічному.***

Ми встановили, що діти з артистичними природними задатками провідного таланту, насамперед, тонко відчують

слово, уміють надати йому різного емоційного забарвлення та здатні відтворити його різні смисли. Ці діти легко вловлюють зовнішні ознаки поведінки людей (рухи, інтонації голосу тощо), а також тонко відчують внутрішній стан і характер, уміють перевтілюватись у різні образи Серед знань і умінь, якими нагороджує цих дітей Господь є такі:

- 1) Добре розвинена міміка обличчя, за допомогою якої дитина може відтворити тонкі душевні стани: натхнення, вірність, любов, властолюбство, потайне хвилювання, надмірність, егоїзм, хитрість, приховане страждання душі тощо;*
- 2) **уміння створювати образи та передавати сенс конкретних ситуацій за допомогою жестів і тонких тілесних рухів, характерні рух іншої людини так, щоб вони сприймались глядачем як оригінальні - одне з тих природних умінь, за якими можна безпомилково ідентифікувати дітей з природним артистичним талантам;***
- 3) уміння тонко відчувати емоції, настрої іншої людини та впливати на нього, змінювати;*
- 4) наявність музичного слуху, відчуття ритму, гармонії та композиції;*
- 5) наявність широкого діапазону голосових можливостей - тональності, тембру, швидкості;*
- 6) уміння образно мислити та говорити, легко переводити увагу з одного емоційного стану на інший;*
- 7) уміння триматися в потрібному емоційному стані;*
- 8) бажання демонструвати свої артистичні здібності дорослим або старшим дітям;*

- 9) *уміння копіювати артистів, які подобаються, і при цьому вносити в цей процес щось оригінальне;*
- 10) *відчуття чималого задоволення від власного виступу перед публікою;*
- 11) *уміння красиво й оригінально одягатись, змінювати характер, ходу відповідно до ситуації;*
- 12) *уміння легко та надовго запам'ятовувати літературні тексти, копіювати різноманітні життєві ситуації;*
- 13) *уміння тривалий час зосереджуватись над створенні певного образу, вловлювати характерні яскраві деталі в предметах, явищах, людях, поведінці тварин і людей;*
- 14) *уміння мислити символами й образами;*
- 15) *уміння лаконічно висловлюватись;*
- 16) *уміння відчувати підтекст будь-якого слова або розповіді;*
- 17) *уміння нестандартно (парадоксально) мислити та відчувати гумор;*
- 18) *уміння взаємодіяти з партнерами під час створення певного образу, відтворення конкретної ситуації;*
- 19) *уміння взаємодіяти з публікою, тримати її під контролем;*
- 20) *уміння драматизувати або, навпаки, спрощувати ситуацію;*
- 21) *уміння постійно та наполегливо працювати над розвитком свого таланту, концентрувати увагу на постійному пошуку нових засобів для його вираження.*

Крім вищезгаданих природних умінь, які ми використовуємо для підбору завдань персоніфікованих програм учіння(програми «А», «В», «С») за умови організації систематичного освітнього

процесу в контексті Комбінованої системи М.П.Гузика для цієї категорії учнів включаємо ще і такі їх вміння:

- *метафорично висловлюватись, уміло й тонко підмінити поняття;*
- *з'єднувати воєдино протилежні частини, які різняться між собою (веризм);*
- *висловлювати свою думку за допомогою фразеологізмів та інших стійких словосполучень, що властиві деяким людям (ідіома);*
- *будувати такі порівняння, в яких подібність не очевидна, а тільки така, що мається на увазі (гіпокатастазис);*
- *сприймати характерні риси істот і втілювати їх у потрібні образи (антропоморфізм);*
- *звертатись до неживої істоти (предмета) як до живої (апострофа);*
- *висловлюватись більше, ніж буквально (гіпербола);*
- *висловлюватись у переносному значенні (евемізм);*
- *мислити образно та висловлюватись фігурально.*

Хореографічний підтип. Серед описаних підтипів, які належать до художньо-естетичного типу природних ключових задатків провідного таланту, хореографічний підтип виникає на межі двох основних – *художньо-естетичного та моторико-фізичного.*

Під час наших спостережень встановлено, що *хореографічний підтип властивий приблизно 2-3% учнів, але навчити кожну*

дитину елементарних танцювальних рухів можна, як, до речі, і співу, і грі на музичних інструментах. Важливо, щоб таке навчання відбувалось щодня, хоч невеликими порціями.

Зазвичай майбутніх танцюристів виділяє характерна будова тіла - воно пряме і пружне. Нижня частина тулуба становить приблизно дві третини тіла; голова невелика або середніх розмірів. У дівчаток - довга шия, великі очі і високе чоло. У хлопчиків - видовжені пружні м'язи, легка (безшумна) хода, розвинені міцні плечі. Незвичайною у цих дітей є форма стоп - вона дугоподібна. Рухаючись уперед, такі діти опираються на пальці, майже без використання п'ят. Завдяки пластичному сильному тілу вони можуть роби складні рухи, а чудова координація надає їм незалежного характеру. Тому вони можуть одночасно виконувати такі рухи, які зазвичай складно скоординувати й узгодити. Наприклад, одночасно крутити правою ногою вліво, а лівою – вправо тощо. ***Природні хореографічні задатки провідного таланту виявляються у таких знаннях і вміннях :***

- 1) *чітко відчувати ритм і відтворювати його тілом;*
- 2) *одночасно контролювати різні, незалежні один від одного рухи м'язів, що надає пластичності тілу;*
- 3) *образно мислити й тонко відчувати музичні образи та композиції;*
- 4) *навчатися в русі;*
- 5) *тривало відпрацьовувати потрібні рухи;*
- 6) *дбайливо ставитись до своєї зовнішності та довкілля;*
- 7) *швидко опановувати рухи та композиції танцю;*
- 8) *створювати хореографічні образи;*

- 9) навчатися за допомогою спостережень за природними явищами;
- 10) зі смаком одягатись, бути охайним і організованим;
- 11) ладити з людьми і перебувати в центрі уваги;
- 12) реально оцінювати ситуацію і знаходити альтернативні рішення;
- 13) бути незалежним, мати власну позицію щодо всіх явищ і подій;
- 14) систематично навчатись і швидко опановувати нові завдання;
- 15) співпрацювати з партнерами і слухатись наставників;
- 16) постійно самовдосконалюватись;
- 17) планувати свій час і ставитись до нього з пошаною;
- 18) багато читати та спостерігати за людьми і природою;
- 19) виробляти власні ідеї;
- 20) змінювати навколо себе людей і оточення на краще;
- 21) інтуїтивно відчувати духовний світ інших.

Яким чином ми використовуємо ці природні компетентності дитини під час її навчання ?

Насамперед ми запроваджуємо в розклад спеціальні заняття з хореографії, що містять елементарні побутові танці, класичні та сучасні. Крім цього, на етапі учіння за персоніфікованими програмами п, які присвячені внутрішньо предметному та міжпредметному узагальненню блоків навчальної інформації академічний зміст навчального предмету інтегрується з такими видами діяльності, в яких

дитина реалізовує та вдосконалює свій хореографічний талант. Серед найбільш поширених форм такої роботи в Авторській школі М.П.Гузика є:

- *хореографічні постановки на літературні й історичні теми;*
- *створення хореографічних мініатюр з академічним сенсом (математика, фізика, хімія, біологія тощо);*
- *створення хореографічних дитячих ігор на теми, які вивчаються на уроках;*
- *створення хореографічних (пантомімічних) композицій, за допомогою яких унаочнюється академічний зміст;*
- *створення академічних текстів у стилі реп, які виконують під час елементарних хореографічних рухів;*
- *створення хореографічних художніх образів із неживих (предметних) прототипів (наприклад, образ теореми Піфагора);*
- *створення живих хореографічних образів, які вивчають у курсах літератури;*
- *створення хореографічних мініатюр із академічним значенням.*

Спортивний (моторний) тип природних ключових задатків провідного таланту. Він виявляється у здатності дитини виконувати різноманітні тілесні рухи, якісно контролювати їх. Цьому типу задатків природного таланту властива особливо динамічна та скоординована реакція м'язів, кмітливість розуму. Люди, які мають спортивний тип природних ключових задатків

провідного таланту, можуть контролювати декілька рухів незалежних один від одного.

Цей тип задатків таланту домінує в артистів циркового мистецтва, жонглерів, спортсменів, танцюристів, мімів, тренерів з різних видів боротьби, боксу, тенісу тощо; фахівців з техніки і механіки, хірургів, збірників і ремонтників годинників та іншої тонкої техніки, винахідників механічних пристроїв і машин, виробників мініатюр та різноманітних моделей (суден, літаків, автомобілів тощо), масажистів і в багатьох інших, яких називають природними умільцями.

Серед них такі відомі люди в Україні, як футболіст Андрій Шевченко, хірург Микола Амосов, інженер - винахідник Борис Патон - люди найвищого ґатунку, яким притаманний моторний тип провідного таланту.

Як можна використати спортивний тип ключових природних задатків провідного таланту (компетентності) під час навчання школяра?

Ефективно реалізувати та динамічно розвивати типи і види природних ключових спортивних задатків провідного таланту, які притаманні дітям у таких навчальних ситуаціях, якщо:

- 1) використовують різноманітні рухливі ігри;
- 2) навчаються потрібних знань через танці;
- 3) наповнюють певний академічний зміст занять фізкультурою;
- 4) вивчають новий матеріал під час екскурсій і походів;
- 5) створюють моделі різних предметів, явищ подій;
- 6) інтегрують академічний зміст у театральну-циркову, музичну, образотворчу й інші види мистецтва;

- 7) використовують різноманітні моделі й технічні пристрої під час навчання;
- 8) вивчають фізичні тіла на дотик;
- 9) більше пишуть, ніж дивляться і слухають;
- 10) супроводжують певну інформацію мімікою;
- 11) використовують у навчанні кубики, складаники тощо;
- 12) створюють ілюстрації до текстів;
- 13) виконують завдання, в яких потрібно щось сконструювати;
- 14) виконують завдання, в яких потрібно правильно обчислити тілесні рухи;
- 15) виконують завдання, в яких потрібно створити образи;
- 16) виконують завдання, яких потрібно відкрити особливості рухів живих істот;
- 17) створюють навчальні програми, де потрібні вміння прогнозувати;
- 18) створюють інтегровані програми, за якими потрібно діяти практично й одночасно контролювати незалежні один від одного рухи;
- 19) створюють навчальні програми, які вимагають від учня використання таких знань, які складно вербалізувати (наприклад, створити інструкцію щодо управління ніжками сороконіжки під час її руху);
- 20) створюють навчальні програми, в яких необхідне відкриття нового в відомих для учня предметах або пристроях;

21) створюють навчальні програми в яких треба навчити іншу дитину складних рухів (наприклад, жонглювати, грати на гітарі, футбольними фітами тощо).

Під час вибору змісту певних персоніфікованих програм для розвитку спортивного таланту потрібно використовували повсякденні ситуації та проблеми, інтегрувати їх у певний академічний зміст. Це уможливіть переорієнтацію інтелекту зі сфери абстрактних понять і ідей в практичну та зрозумілу кінестетичну площину.

Діти зі спортивними природними задатками провідного таланту - чудові практики, але слабкі теоретики. Це має бути в центрі уваги вчителя, який складає програми наuczіння і учіння для цієї категорії дітей.

Серед інших особливостей дітей зі спортивним типом природних ключових задатків таланту зазначимо ще такі:

- вони дуже сміливі та завзяті в досягненні мети;
- їм подобається змагатися й отримувати перемогу над сильними суперниками;
- вони швидко засвоюють техніку того виду спорту, який любляють;
- у них висока швидкість скорочення та розслабленням м'язів;
- вони легко і плавно рухаються;
- їм не подобається статична робота (саме тому цим дітям читання не до смаку);
- вони дуже швидко відновлюють свої фізичні сили;
- вони мають добрий апетит;

- вони захоплюються видатними героями спорту і намагаються їх наслідувати;
- у них великий об'єм легенів, міцне серце, ідеальна кровоносна система;
- вони пристрасні спортивні уболівальники;
- у них сильне відчуття власної гідності, вони зі складнощами переживають приниження;
- вони мають сильну волю і здатність переносити життєві труднощі.

За умови інтенсивного та правильного використання природних спортивних задатків таланту в навчально - виховному процесі можна сформувати творчу дієву особистість з лідерськими якостями, здатну керувати собою, планувати власну кар'єру й успішно конкурувати з іншими за сучасних ринкових умов.

Що ми маємо на увазі, коли говоримо про правильне використання природних спортивних задатків таланту?

У першу чергу – забезпечення дитині потрібних умов для адекватного особистісного зростання в галузі, пов'язаній з інтенсивним використанням її унікальних фізичних здібностей. Тому формування спортивної майстерності та пов'язаних із нею життєвих навичок та умінь, як і засвоєння академічної інформації, має здійснюватися через спортивне тренування, гру, музику, танці та інші високоемоційні види кінестетичної діяльності.

Ремісничий (ручний) тип природних ключових задатків провідного таланту.

Цей тип природних ключових задатків таланту мають діти «з золотими руками», тобто ті, хто від природи має здібності та жагу до технічної ручної праці. Більшість чудес світу створили саме ті люди, які мали ремісничий талант. Майже всі винаходи сучасного матеріального виробництва здійснили люди з цієї категорії. Попри те, що сучасні технології автоматизовані й інформатизовані, під час їх створення обов'язково використовували ручну працю умільців-ремесників. Відомо, що найціннішими виробами все-таки є ті, що зроблені руками талановитих майстрів.

Природні умільці — це ті діти, в яких ідеально розвинені та збалансовані м'язові функції. У них особливі властивості мають м'язові механізми накопичення, вивільнення, відновлення енергії м'язових клітин. Цей енергопотенціал у них перебуває постійно у ввімкненому режимі, а тому діти з ремісничими природними здібностями мають чималу жагу до постійної активності тіла, мислення, емоцій, фантазування. Завдяки надлишковій енергії їхні тілесні рухи стають гармонійними, спритним і надзвичайно тонкими, а мислення — глибоким та творчим. Налаштоване м'язове відчуття руху надає відомі переваги дітям, яким властиві природні ремісничі компетентності. На відміну від інших, вони здатні:

- більш точно запам'ятовувати та відтворювати все, що сприймають їхні органи відчуття;
- мислити й відчувати тонко і всебічно;
- створювати в уяві образ предмета чи явища і моделювати ним, відчувати їх аналоги;
- матеріалізувати абстрактну інформацію у вигляді її предметних аналогів;

- трансформувати готові технічні системи і винаходи згідно з певною технічною проблемою.

Серед інших імовірних характеристик особистості природних «ремісників» ми виділили ще такі:

- 1) вони завжди мають потребу в рухові, хочуть відчувати предмети на дотик;
- 2) вони можуть довго зосереджуватись на певному технічному виробі, при ньому намагаються його розібрати і розглянути;
- 3) їм подобається працювати руками, фізична праця їх не втомлює, а надає насолоди;
- 4) у них дуже спритні руки, здатні до дуже тонких маніпуляцій;
- 5) вони цікавляться проблемними питаннями у технічній галузі та намагаються їх розв'язати;
- 6) їм подобається працювати в тиші та спокої, а не в колективі й метушні;
- 7) вони вміють бачити річ з різних боків і змінювати її, пристосовувати до певної потреби;
- 8) вони здатні від природи аналітично мислити;
- 9) у них добре розвинена уява, асоціативне мислення, фантазія і відчуття геометричної перспективи;
- 10) у них розвинене вміння образно мислити такими прийомами фантазування, як метафора, гіпербола, літота, що допомагає відійти від реальності та зануритись у казково-фантастичний світ нових образів і сюжетів;
- 11) їм подобається виконувати складні за розв'язком справи;
- 12) вони вміють знаходити прості рішення складних проблем;

- 13) вони прагнуть до оригінальності та викликів здивувати інших;
- 14) вони охайні, дотримуються даного їм слова;
- 15) їм подобається діяти методом «спроб помилок» вони дуже наполегливі та послідовні;
- 16) вони здатні виробляти власну стратегію в'язання технічних задач;
- 17) у них дуже швидкими темпами відновлюються тілесні та душевні витрати після виконання фізичної вправи;
- 18) вони дуже чутливі до проблем інших людей, дисгармонії елементів довкілля;
- 19) вони можуть створювати у своїй уяві різні варіанти реальності й інтуїтивно відчувати якість кожного з них під час вибору найкращого взірця;
- 20) у них хороше відчуття цілісності та взаємозв'язки частин цілого;
- 21) вони вміють планувати свою діяльність і здатні послідовно та наполегливо працювати до перемоги.

Під час спостережень ми виділили ще сім характерних ознак дітей, яким властивий ремісничий дар:

- вони цікавляться машинами і механізмами;
- їм подобається конструювати моделі, різне приладдя, радіоапаратуру;
- вони хочуть самі докопатись до причин неполадок і механізмів в апаратурі;
- їм подобаються загадкові несправності в роботі механізмів;

- їм подобається використовувати старі деталі для створення нових іграшок, машин тощо;
- їм подобається малювати та креслити;
- вони цікавляться технічною літературою.

Перспективно-стратегічний тип задатків природних провідних талантів.

Його характеризує таке сприйняття дійсності, якому властиві предметно-просторові пріоритети. Мислення в таких учнів маніпулює тим, що бачать їхні очі, і тими просторовими уявленнями, в яких відбуваються певні дії.

Перспективно-стратегічний тип задатків таланту властивий художникам, скульпторам, архітекторам, креслярам, державним діячам, військовим стратегам, керівникам фірм, картографам, морякам, науковцям-фізикам, біологам, хімікам, географам, будівельникам, гравцям у гольф, модельерам, перукарям, землемірам тощо.

Для дітей, яким притаманний такий тип задків провідного природнього таланту, ми виявили найбільш характерні прояви їхнього мислення і характеру:

1. Мислять образами;
2. Мають добре розвинене відчуття форми і геометричної перспективи;
3. Здатні за фрагментом предмета відтворити його цілісність;

4. Розрізняють широку палітру відтінків кольорів;
5. Здатні сконструювати, намалювати чи виліпити істоти, яких ще не існує у природі;
6. Захоплюються різними формами і жанрами образотворчого та прикладного мистецтва;
7. Мають добре налаштований окомір;
8. У мовленні використовують образні вислови, метафори;
9. Уміють перетворювати вербальну інформацію на предметну;
10. Мають добре розвинену предметно-образну пам'ять;
11. Добре відчувають гармонію у природі;
12. Уміють створювати карти, предметні панорами, графіки, діаграми тощо;
13. Гарні дизайнери;
14. Мають добре розвинену асоціативну пам'ять;
15. Мають хист до конструювання, створення моделей, предметних конструкцій тощо;
16. Мають добре розвинену міміку і координацію рухів;
17. Уміють створювати в уяві різноманітні предмети реальності;
18. Здатні створювати архітектурні й інші будівельні проекти;
19. Добре сприймають розмір, форму, об'єм предметів і легко їх відтворюють у потрібному масштабі.

Соціальний тип ключових задатків провідного природнього таланту.

За умови його успішного розвитку на підґрунті соціальних умінь, навичок і звичок формуються таланти, властиві низці успішних людей. До них належать насамперед, громадські діячі, менеджери, політики, психологи, комерсанти, учителі, релігійні діячі, радники, шоумени, автори та ведучі телепрограм на соціальну тематику, організатори на виробництві та в школі, публічні правозахисники, розробники та виконавці рекламних, політичних та інших технологій впливу на свідомість мас, благодійники, місіонери, ватажки соціальних груп, керівники профспілкових організацій, підприємств і компаній, політруки в армії тощо.

Які риси властиві дітям із соціальним типом задатків провідного природнього таланту?

Передусім вони дуже товариські, ставляться з повагою до людей, терпимі до їхніх недоліків. Це діти з міжособистісним типом природньої компетентності. Вони доброзичливі, тонко відчують зміни в настрої інших і здатні до самопожертви. Вони реагують на критику, але не відмовляються від своїх переконань. Дуже характерною ознакою є та, що вони дуже щедрі.

Це постійні генератори дій глобального масштабу. Їхнє мислення налаштоване на розв'язання соціальних проблем — як громадських, так і тих, що стосуються певної людини. Вони наполегливі в досягненні цілей міжособистісного характеру. Вони, як правило, позбавлені егоїзму та налаштовані на альтруїзм.

Такі діти легко жертвують власними інтересами заради колективних. Вони спокійно ставляться до матеріальних винагород і можуть працювати, як кажуть, «за ідею». Це зазвичай високоморальні люди. Їм властиве почуття гумору. Вони здатні

впливати на інших, а тому можуть організовувати великі маси людей на різні колективні справи. Діти з соціальним типом задатків провідного природного таланту мають миротворчі здібності. Вони чудові посередники. У компаніях стають лідерами або посередниками, мають чимало друзів, а ще більше приятелів. Ці діти не терплять самотності. Вони завжди «серед народу». У них розвинена інтуїція, а тому вони легко відчують наміри та помисли інших. Добре розуміють почуття і потреби інших, а тому інколи можуть ними маніпулювати. Видатним людям з цим типом компетентності властиві такі риси, як самовпевненість, заповзятливість, екстраверсивність (сміливість, комунікабельність, відкритість) і соціалобільність.

Якщо ідентифікувати дитину як соціально компетентну особистість, то потрібно розглянути її з позицій таких параметрів:

- 1) наскільки вона відкрита до інших людей;
- 2) чи вона доброзичлива;
- 3) наскільки усвідомлює свої вчинки;
- 4) чи вона емоційно чутлива та стабільна;
- 5) як вона ставиться до змін і всього нового;
- 6) чи може вона жертвувати своїм часом заради потрібних справ для інших людей?

Саме поведінку соціально розвиненої дитини легко коригувати, якщо ці шість основних ознак і навчальні ситуації, в яких вона перебуває, пристосовувати одну до іншої. Наприклад, якщо потрібно, щоб учень повністю реалізував доброзичливість, то й усі люди, що знаходяться навколо нього мають бути доброзичливі щодо нього.

Як міжособистісний тип задатків природного таланту можна використати під час академічного навчання?

Ми це реалізуємо завдяки підходам, які можна запровадити у навчальній праці, що здійснюється за Комбінованою системою М. П. Гузика. Створювати потрібно такі програми навчальної праці учня, щоб від нього вимагалось:

- 1) надати допомогу іншим дітям;
- 2) організувати творчий колектив для виконання певної справи;
- 3) бути посередником під час вирішення конфліктів;
- 4) організувати процес реалізації готової інтелектуальної продукції;
- 5) скласти програму дій для розв'язання певної категорії учнів;
- 6) виконати функцію фасилітатора (організатора) навчання інших;
- 7) скласти персоніфіковані програми навчання певної категорії учнів;
- 8) підготувати й організувати в школі соціальну акцію;
- 9) організувати діяльність шкільних духовних наставників;
- 10) виконати функцію, пов'язану з налагодженням зв'язків школи з громадськими організаціями міста (села);
- 11) створювати громадські осередки у школі;
- 12) організувати комерцію для реалізацією і інтелектуальної продукції учнів і вчителів школи;
- 13) організувати опіку над сиротами, дітьми з асоціальних сімей, людей літнього віку, які залишились без належного догляду;

- 14) організувати групи взаємонавчання дітей;
- 15) розробляти плани, сценарії, проекти для проведення колективних шкільних заходів;
- 16) організовувати розробляння проектів щодо соціального виховання дітей на уроках;
- 17) розробляти нові ігрові форми навчання для учнів за академічними програмами;
- 18) розробляти програми проведення різноманітних зустрічей з людьми для розв'язання відповідних соціальних проблем;
- 19) розробляти програми різноманітних дебатів і дискусій на наукову та соціальну тематику;
- 20) розробляти сценарії вечорів і свят, на яких відбувається презентація найкращих навчальних досягнень учнів;
- 21) розробляти проекти щодо налагодження відносин поміж іншими школами міста (села).

Орієнтація процесу навчання дитини на розвиток її персональної соціальної компетентності матиме позитивний результат лише за умов наближення навчальної ситуації до реальної. Тому не треба забувати тривіальну істину, яка полягає в тому, що тільки в тій адекватній діяльності може розвиватися дитина, її талант, якщо на уроці вона залучається в практично-корисні дії того рівня, який відповідає її максимальним можливостям. Інакше не буде досягнуто розвивального ефекту в навчальній діяльності.

Духовний (інтуїтивний) тип природних ключових задатків таланту.

Його ще називають внутрішньо особистісним, або інтраперсональним. Суть внутрішньо особистісної компетенції полягає у природному вмінні дитини дослухатися до себе, аналізувати свої почуття. Під час прийняття рішень люди з цим типом компетентності віддають перевагу інтуїції. Зазвичай вони не дуже цікавляться навколишнім світом і проблемами інших. Вони сконцентровані на внутрішніх переживаннях і відчуттях.

Це люди з великими мріями та популяризатори нових філософій і духовних учень.

Вони майже не призвичаєні до ситуацій, де від них вимагають послідовного і точного виконання інструкцій і настанов. Старе і стає їх не влаштовує. Вони прагнуть повної свободи і дій великого масштабу, грандіозних перетворень і революцій.

У них не буває справжніх друзів. Ними цікавляться тільки фанати та спритні пройдисвіти, які паразитують на тлі тих перетворень, які здійснюють талановиті духовники.

Цей тип природних ключових задатків провідного таланту властивий поетам, радникам, філософам, композиторам, художникам, прозаїкам. Серед них — містики, гуру, монахи, священики, проповідники, провидиці, астрологи й інші «духівники».

Як виділяють дітей з духовним типом задатків провідного природнього таланту з-поміж інших?

Зауважимо, що цей тип поділяють на дві категорії за показниками спрямування їхніх внутрішніх духовних сил. До першої належать особистості, дії яких спрямовані у зовнішнє оточення. Психологи називають їх інтуїтивними екстравертами. До другої — ті, внутрішню духовну енергію яких спрямовано всередину них. Це інтуїтивні інтроверти. Якщо інтуїтивні екстраверти не можуть

активно не впливати на інших, збуджуючи і збурюючи їх, то духовну енергію інтуїтивних інтровертів сконцентровано на їхніх власних мріях, ідеях і переживаннях.

Люди з духовним типом природних ключових задатків провідного таланту мають сильний дух. Саме він і забезпечує їм здатність до інтуїтивного сприйняття інформації від світу духовних творінь (ангелів, сатани) та Бога. Тому дуже важливо під час виховання дітей з цим типом задатків таланту залучати їхній дух до відповідних духовних джерел — Біблії, молитва до Триєдиного Бога (Отця, Сина, Святого Духу) і Божих ангелів.

Отже, ці дві категорії виявляють внутрішню природну компетентність по-різному лише в контексті їхнього спрямування. Відокремимо загальні риси духовників:

- вони мають добре розвинену інтуїцію та використовують її;
- їм не подобається підкорятися колективним правилам поведінки і системам цінностей, які вони черпають зі Слова Божого;
- вони чітко уявляють мету власного життя участь у колективних діях;
- їхню діяльність спрямовано на усвідомлення мотивів, які зазвичай мають духовний сенс;
- вони знають свої сильні та слабкі риси характеру;
- хтось із них прагне, не самоствердитись через визнання їх більшістю, а дехто цього не потребує, завдяки усвідомленню дії Бога на внутрішні зміни їх характеру;
- дехто з них публічний, дехто - потайний.

Як ми реалізуємо духовний тип задатків природного провідного типу таланту у процесі академічного навчання цієї категорії дітей?

Для цього складаємо персоніфіковані програми з інтегрованим духовним змістом, в якому є такі завдання:

1. Установити власну мету, зміст, темп і свій персональний стиль під час виконання програм, орієнтованих на духовно-християнський світогляд;
2. Створювати власні твори різних жанрів, використовуючи святе Боже Слово (Біблія);
3. Використовувати для пошуку потрібної інформації власні джерела;
4. Самостійно контролювати своє навчання та планувати поетапне виконання персоніфікованих програм за власним часом і в особистому просторі (удома, в школі, класі, бібліотеці, тощо);
5. Створювати аналітичні матеріали про власне духовне, моральне, вольове та розумове удосконалення;
6. Брати на себе ініціативу щодо організації справ духовно-морального спрямування;
7. Реалізовувати власні духовно-світоглядні ідеї на практиці;
8. Створювати проекти розвитку й удосконалення шкільних процесів, орієнтованих на духовно-християнське вчення;
9. Організовувати дослідницьку та пошукову роботу за власною тематикою;
10. Брати участь у дискусіях і дебатах з філософських питань та питань вироблення стратегії дій для інших колективів учнів і вчителів школи;

11. Писати твори — власні розміркування на актуальні теми, пов'язаних з духовно-християнським вченням;
12. Створювати власні проекти широкомасштабних інноваційних перетворень у різних галузях діяльності школи, класу, міста, держави тощо;
13. Створювати власні збірки мудрих висловів і думок, бази даних для допитливих, використовувати Біблію для духовно-морального оцінювання;
14. Вивчати вірші та прозу за власним вибором;
15. Створювати програми, які можна використовувати для удосконалення пам'яті, логічного мислення, способів трансформації набутих знань;
16. Створювати програми, спрямовані на публічне визнання таланту дитини;
17. Створювати програми, які надають учневі можливості виявляти послідовність і наступність під час самовдосконалення;
18. Створювати програми, які дають можливість учневі займатися, самостійно нести Слово Боже невірующим в Бога людьми;
19. Створювати персоніфіковані навчальні програми, в яких ініціюється використання дитиною своїх інтуїтивних відчуттів;
20. Створювати програми, в яких учень мав би змогу аналізувати власні погляди на життя, певну ситуацію з позиції духовно-християнського вчення.

Приклади програм учіння, в яких реалізуються описані вище вимоги до їх змісту приводимо в додатку 1.

Крім описаної вище нашої науково-дослідної діяльності була продовжена робота в царені опрабації і впровадженні результатів дослідження вмежах тематики описаної вище.

Протягом 2018 року керівником експерименту Гузиком М.П. разом з вчителями-експериментаторами АШГ на базі авторської школи були проведені наступні заходи:

1. Науково-методична конференція за участю педагогів і керівників освітніх закладів Вінницької області за темою : «Педагогічна система М.П. Гузика- приклад реформації вітчизняної освіти»(жовтень 2016р.)

2. Науково-методичні семінари з демонстрацією процесу навчання, розвитку і виховання учнів за авторським персоніфікованими програмами учіння. (Семінар за участю вчителів шкіл Львівської області (вересень, 2016р.). Семінар за участю вчителів Одеської області (квітень, 2016р.).

3. Курси з перепідготовки вчителів м. Южного для роботи за Комбінованою системою М.П. Гузика (липень, 2015р., травень 2016р., травень 2017р.)

Крім цих заходів Гузик М.П. приймав участь в якості провідного низки круглих столів, присвячених реалізації самонавчання, самоконтролю і само оцінювання власної навчально-виховної діяльності учня, який навчається за персоніфікованими програмами учіння, розробленими авторським колективом вчителів-експериментаторів АШГ.

За звітний період Гузиком М.Н. підготовлені до друку наступні публікації:

«Методика фундаменталізації змісту освіти за педагогічною системою М.П. Гузика» (практичний аспект).

«Навчальні завдання орієнтовані на безумовне сприйняття учнями базового освітнього компоненту».

«Стратегія персоніфікованої освіти» (аспект Комбінованої системи М.П.Гузика).

«Тьюторство — необхідність для підтримки персоніфікованої освітньої мети учня».

«Саморегульоване навчання учня. Як його організувати?»

П'ята програма наукового дослідження була присвячена продовженню створення і апробації дидактико-методичних матеріалів для забезпечення відповідних етапів опрацювання учнями змісту блоків навчальної інформації.

Вона реалізувалась протягом 2016-2018 років.

Зміст даної програми подаємо нижче.

Частина 5

Програма і аналіз науково-дослідної роботи вчителів-експериментаторів АШГ, яка здійснювалась протягом 2015-2018 н.року.

Відповідно до Програми дослідно-експериментальної роботи школи, затвердженої Міністерством освіти і науки України та Національною Академією педагогічних наук України на 2015-2018 рр., колективом вчителів-експериментів Авторської школи М.П. Гузика під керівництвом М.П. Гузика — члена-кореспондента НАПН України — у 2015-2018 навчальному році продовжується робота над удосконаленням створених вчителями-експериментаторами школи, дидактико-методичних матеріалів, необхідних для забезпечення персоніфікованої освітньої діяльності учнів на етапі навчання.

Головна увага при цьому приділяється розробці таких блоків навчальної інформації, академічний зміст який легко сприймається лівопівкульним і правопівкульним домінуванням учнями.

Оскільки правопівкульне домінування при засвоєнні інформації характерне, як правило, для дітей, які неуспішні в навчанні, то наявність у їх розпорядженні адекватного дидактико-методичного супроводу навчання є обов'язковою. Тому кожна теза блоку навчальної інформації подана у вербальному виді дублюється нами її предметним аналогом.

Створення таких аналогів вимагає від вчителя особливих умінь і власного творчого розуму. Саме з цих причин ми продовжили у 2015 році науково-пошукову роботу над розробкою право і лівопівкульних дидактичних засобів, враховуючи нові у наших учнів стилі навчання: (нагадаємо, що відповідно до типології стилів навчання, розробленої американськими вченими Хані і Мамфордом (1992) існують 4 основні групи учнів за стилями їх навчання, а саме:

- ***активісти;***
- ***оглядачі;***
- ***теоретики;***
- ***прагматики.***

Для всіх цих стилів є дуже важливим наявність візуального подання блоку навчальної інформації.

В зв'язку з цим ми розробляли різноманітні аналоги вербального способу її подачі, а саме: ***«карти пам'яті»***; ***блок-схеми (за В. Ф. Шаталовим)***, ***графіки***, ***«матриці» та інші способи предметного (здорового) подачі інформації.*** Все це допомагає

показати зміст блоку навчальної інформації цілісно, що реалізує можливості правопівкульного сприйняття.

Паралельно ми розробляли різні варіанти дидактичного матеріалу (*програм, наочності, презентації, інструментарії для проведення дослідів та ін.*) для супроводу другого етапу навчання учнів за Комбінованою системою М. П. Гузика (научіння).

Нагадаємо, що ***научіння це демонстрації того як треба використовувати теоретичні знання, засвоєні учнями на етапі їх навчання для вирішення різноманітних практичних проблем у стандартній ситуації.*** Це по суті демонстрація вчителем потрібних практичних умінь, відповідно до вимог держстандартів і їх репродукція учнями.

Нами розробляються ***два види програм академічного научіння, а саме:***

- ***демонстрація практичних умінь;***
- ***демонстрація мисленевих умінь.***

Програми другого виду складаються з чотирьох розділів, а саме:

- ***демонстрація і самостійне повторення учнями продемонстрованого вчителем (репродукція) мисленевих операцій (аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, класифікація, узагальнення);***
- ***демонстрація і репродукція розумових стратегій (дивергенція, конвергенція);***
- ***демонстрація і репродукція розумових стилів (індукція, дедукція, трансдукція):***

- ***демонстрація і репродукція (відтворення учнями) способів і методів вирішення винахідницьких задач (по Альтшуллєру).***

Оскільки більшість сучасних вчителів не володіють потрібними для складання таких програм наuczіння, нами було затрачено немало часу для формування їх готовності до такого виду педагогічної діяльності.

Для цього нами проводились показові семінари-практикуми, майстер класи, бесіди та ін., які були направлені на підвищення професійної компетентності вчителів, задіяних в експерименті.

З метою постійного удосконалення методичного забезпечення педагогів, щодо створення ними авторських програм наuczіння і іншого дидактико-методичного забезпечення ***нами проводились конференції, семінари, дискусійні клуби, зокрема з використання INTERNET технології, які успішно розроблені у наших експериментальних школах (м. Енергодар Запорізької обл.; м. Ківерці Волинської обл.).***

Ми створили каталоги потрібної для літератури, включаючи публікації наших вчителів в педагогічних виданнях з питань технології складання програм наuczіння відповідно до вимог Комбінованої системи М.П. Гузика, а також шкільний банк навчальних програм та іншого супроводжуючого цей процес матеріалу.

Ми за цей період значно поповнили наші навчальні кабінети матеріалами, які дозволяють проводити для ефективного процесу наuczіння, відповідно до візуального, аудильного і кінцестетичного стилів сприйняття інформації дітьми.

Ми створили «карти пам'яті», «блок-схеми», «матриці головної теоретичної інформації» і інші дидактичні пристосування для візуальної підтримки тих алгоритмічних дій, які використовуються при практичному вирішенні стандартних завдань та вправ з усіх предметів початкової школи.

За звітний період ми розробили зразки електронних програм забезпечення процесу навчання з математики, фізики, хімії, біології, історії, географії, якими уже користуються вчителі тих шкіл, які є експериментальними педагогічними майданчиками Всеукраїнського рівня зі запровадження персоналізованої освіти відповідно до Комбінованої системи М. П. Гузика.

Крім цієї роботи були підготовлені і видані авторські публікації в журналах «Управління школою» і «Директор школи» з наступними назвами:

- 1. «Організація процесу навчання за Комбінованою системою М. П. Гузика» (ж. «Управління школою»).*
- 2. «Як забезпечити ефективний розвиток когнітивної, афективної і психомоторної сфер учнів в процесі їх академічного навчання» (ж. «Директор школи»).*

В 2015-2018 роках була продовжена робота над створенням варіантів програм навчання і їх апробації та удосконалення.

В зв'язку з цим була проведена науково-дослідна робота, згідно плану, що додається до даного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акимова М.К., Козлова В.Т. Индивидуальность учащегося и индивидуальный подход. – М.: Знание, 1992. – 80 с.
2. Альбуханова-Славская К.И. Личностные типы мышления //

Коммуникативная психология: Материалы советско-финского симпозиума. – М.: Наука, 1986, – с. 98–130

3. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогического сотрудничества. – К: Освіта, 1991, – с. 111
4. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта. – Рівне.: «Ліста – М.», 2003. – 128 с.
5. Баханов К.О. Інноваційні системи , технології та моделі навчання історії в школі. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 159 с.
6. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: УЗМН, 1998. – 204 с.
7. Бондар С.П., Момот Л.Л., Липова Л.А., Головка Н.І. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті / За заг. ред. С.П. Бондар. – Рівне: Ред. – видавн. ЦЕНТР «Тетіс» Міжнародного університету «РЕГІ» ім. С.Дем'янчука. – 2003. – 200с.
8. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта // Психология мышления. – М., 1965, - С. 433–456.
9. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Гуманізація і гуманітаризація освіти // Шлях освіти. – 2001. – №3. С. 2-8
10. Гузик М.П. Індивідуальний розвиток дитини: діюча модель сучасної авторської школи М.П. Гузика // Директор школи, ліцею, гімназії – 2001. – №1. – С. 6–39
11. Гузик М.П. Як не втратити таланти? Технологія навчання обдарованих дітей. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – №2, – С. 26–52

12. Гузик М.П. Авторська школа М.П. Гузика // Наука і освіта. Спецвипуск, квітень 1997. – С. 19–22
13. Гузик Н.П. Философско-мировоззренческие педагогические основы инновационной личностно ориентированной педагогической системы Н.П. Гузика // Управління школою, №13–15. – 2013. – С. 2–26
14. Гузик Н.П. Организация текущего и заключительного мониторинга качества академических знаний, умений, навыков, уровня реализации и развития природных задатков ведущего типа (вида) таланта учащихся // Управління школою, № 10–12. – 2014. – С. 18–69
15. Гузик Н.П. Как развивать компетентностную сферу и ключевые задатки природного ведущего таланта ребенка в условиях академического образования? // Управління школою, № 28–30. – 2014. – С. 2–27
16. Гузик М.П. Чому в Авторській школі М.П. Гузика немає неуспішних дітей і учнів із поганою поведінкою? // Управління школою, № 16–18. – 2015. – С. 41–73
17. Гузик М.П. Яку небезпеку приховує монополія дарвінізму для української освіти (погляд педагога-практика) // Управління школою, № 1–3. – 2017. – С. 2–12
18. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод. посіб. Авт. – уклад.: О.Пометун, Л.Пироженко. К: А.П.Н.,2002. – 136 с.
19. Карпуніна А.М., Гузик М.П., Завадська О.О. Психофізіологічні аспекти експертної оцінки нових технологій навчання. / Барви творчості. Науково-методичний збірник / За ред. І.Г.Єрмакова. К., 1995. – С. 129–134

20. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование. Перевод с англ., предисловие Г.А.Балла. – Киев-Донецк, 1994. – 52 с.
21. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. – М.: Смысл, 2002. – 527 с.
22. Ховард Д. Школа будущего. – М., 1990
23. Ярмаченко М.Д. Комплексний підхід до виховання. – К.: Знання, 1986. – 46 с.

[Додаток 1](#)